Kulturchef: Ingmar Björkstén, tel. 13 51 83
Redaktionssekreterare: Lars-Erik Selin, tel. 13 56 16

Arvet från Asien

Hans Furuhagen: Öster om antiken. Sex essäer om kulturers möten. 168 s. Norstedts. Ca 177:-.

ny idag

HANS FURUHAGEN har med rätta blivit uppskattad för sin förmåga att popularisera historien och att levandegöra det som är viktigt i vårt kulturarv. Att han härvid med förkärlek går tillbaka till fundamentet för vår västerländska livssyn, till vår problematiska civilisations första yttringar och framväxt under den så kallade antiken, är särskilt glädjande för oss som delar denna mani.

Historiens mening ligger ju huvudsakligen i att ställa dagens frågor till det förflutna. Därför är det inte längre nationernas eller de individuella hjältarnas öden, så välfäligt belysta i äldre historieböcker, som står i centrum för vårt intresse. Växelverkan mellan länder, ideologiernas förvandlingar, de ekonomiska och sociologiska aspekterna, har i stället stigit fram som de viktiga frågorna. Den förträffliga bok om etruskerna, som Furuhagen häromåret gav ut, kretsade inte kring det som flertalet tidigare etruskböcker behandlar, nämligen det gåtfulla folkets särart, utan kring dess relationer till andra folk och kring den betydelse råvaran järn och det därmed förbundna industriella uppsvinget hade för detta folks stund på jorden.

NU ÅTERKOMMER Furuhagen med en bok i samma anda, *Öster om antiken*. Titeln är inte helt adekvat, eftersom det behandlade tidsspannet är betydligt vidsträcktare. Det är den europeiska civilisationens asiatiska samband från stenålder till nutid som här belyses med huvudvikt i det antika Greklands, Roms och Bysans kontakter österut. Boken bygger på ett rikt, delvis nytt material av lärda skrifter och internationella specialstudier, som lekmannen inte så lätt får i sin hand, men som här sammanställts till överskådliga och fängslande essäer.

Det första kapitlet om Troja och Iliaden fogar inte mycket till de synpunkter redan Carl Nylander för 25 år sedan framförde, nämligen att man inte kan ta Homeros epos som en historisk skildring och att sagans trojanska krig troligen aldrig ägt rum i verkligheten. Det hindrar inte att staden haft en lång och växlingsrik historia, sammanvävd med handelssjöfarten mellan Grekland och utskeppningshamnarna för järn, spannmål, guld och siden bortom Svarta havet. Furuhagens föreställning att Troja blev rikt genom försäljning av proviant och dricksvatten till handelsfartygen förefaller dock alltför menlös.

Import av annat slag beskrivs i följande essä, som handlar om den medicinska vetenskapens framväxt i Grekland genom impulser som troligen ytterst som från Kina. Inte ali import från östern var dock till välsignelse. Pesten spreds sålunda från sin ursprungsort på Himalayas sluttningar till följd av den livliga handeln tvärs över den asiatiska kontinenten efter det att de mongoliska storkanerna på 1200-talet etablerat sitt fredliga jätterike. Digerdöden nådde både Kina och Europa på 1300-talet och ledde så småningom till införandet av strikta karantänsbestämmelser mellan Orient och Occident.

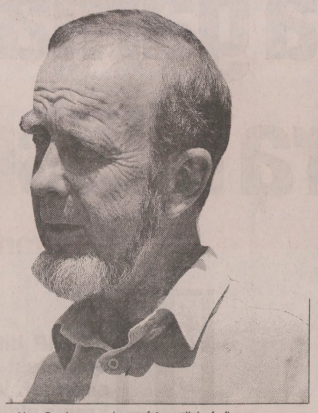

Hans Furuhagen – dagens frågor till det förflutna.
Foto: STEFAN GUSTAVSSON

BOKENS LÄNGSTA och intressantaste kapitel, kallat Det gyllene skinnet, handlar om handelsförbindelserna mellan väster- och österland ända sedan bronsåldern. Herodotos hade aldrig hört talas om Kina, men kände väl till sidenet. På hans tid var det skytiska handelsmän, som från Krim reste till Dsungariet söder om Altaibergen, där kineseiska karavaner mötte dem. Skyterna kom mera än de flesta andra folk att påverka världshistorien genom att de uppfann ridkonsten, som gjorde steppens nomadfolk till världens herrar och tvingade både Kina och Europa till skickelsedigra omställningar. I detta kapitel får både den nyligen upptäckta terracottaarmén i kejsar Quin Shis mausoleum och de sovjetiska arkeologernas djupfrysta fynd i issedonernas sibiriska kurgangravar sin meningsfulla plats i det större sammanhanget.

Kapitlet om den stora modergudinnan, som från stenålderns överfeta stenbelåten via mellanformer sådana som Astarte och Isis inkarnerade sig i den efesiska Diana för att slutligen bli Jungfru Maria, innehåller många intressanta nytolkningar, även om det förblir oklart i vilken mån denna religiösa urgestalt är en orientalisk företeelse. Vi möter ju henne också i de äldsta europeiska helgedomarna, i istidens hemlighetsfulla grottor.

Definitivt vatten över huvudet tar sig Furuhagen i de två sista essäerna. Den ena handlar om fanatismen i öst och väst, dvs benägenheten att gå ut i heligt krig mot andra läroos anhängare. Visst kan man ganska långt acceptera hans tes att Islams anhängare var tolerantare och mera civiliserade än korstågens primitiva europeiska krigare eller de kristna som rensade Spanien från både islamiserade spanjorer och judar. Han säger dock ingenting om bakgrunden till muslimernas tolerans, som enligt vissa historiker berodde på deras uppfattning att de kristna inte var medmänniskor utan ett slags fårhjordar som det gällde att sköta på ett ekonomiskt lönsamt sätt.

DET SISTA KAPITLET är en hyllning till den västerländska demokratin, som ställs i motsats till österns tyranner, statiska samhällsordning och kollektivistiska traditioner. Här blir förenklingarna alltför uppenbara, när individualismen och förnuftstron görs till grekiska uppfinningar och västerns kollektiva bindningar glöms bort. Borde inte lyhördheten för österns visdom ha lärt Furuhagen att kineserna odlat förnuftstron under längre tid än något annat folk och att individualismen, stödd av tron på självvandringen, är Indiens stora problem. Västerns speciella bidrag till den civilisation som erövrat världen är ju drömmarna om människans herravälde över naturen och om den egalitära samhällsrevolutionen, två drömmar med okända men oroande följder.

Göran Schildt

Europeiska berättare!

om "En gång i Europa":
"Det är en gammal värld men han får den att lysa"
SvD

om "Drömspår":
"ällsamt fascinerande"
DN

BROMBERGS

måltavlan

Av MAGNUS BROHULT

Kloakernas valrörelse

ÅRETS VALKAMPANJ har varit den smutsigaste när det gäller personliga påhopp i svensk efterkrigshistoria. Skulden för detta måste till stora delar bäras av de journalister som brustit i omdöme. Men också på tidningsledningarna, särskilt på Stockholmstidningarna, fallet ett stort ansvar. De har, utan att reagera, släppt fram rena kloakjournalistiken från sina medarbetare.

Det började med Ebbe Carlsson-affären. Här avslöjades att regeringen mer eller mindre upprättat en parallell partitrogen polisorganisation. För saklig kritik fanns det alltså gott om argument. Ändå stannade det inte därvidlag. Som särskilt komprometterande framhölls gång på gång antingen genom insinuationer eller direkt uttalat det faktum att Ebbe Carlsson är homosexuell. Allt naturligtvis under mångordiga försäkringar om frigjordhet och tolerans.

När det så visade sig att miljöpartiet kom att hota såväl en socialistisk som en borgerlig majoritet lössgjorde sig nya kloakråttor från journalistikens underjord.

Det avslöjades att några av miljöpartiets kandidater hade slarvat med sina deklarationer; någon hade inte lämnat in en deklaration på åratal. Till yttermera visso hade samme kandidat dömts för "ringa bokföringsbrott". En annan hade inte lämnat in deklaration på tre år. En står åtalad men är inte dömd för en familjekonflikt. En har kommit på kant med sin arbetsledning. Som klimax på det hela uppdagades att själva språkröret glömt att betala försäkringen till sin bil! Så var det då dags för TV och ledarskribenter att rycka ut och höja sina moraliserande fingrar. Ska inte riksdagsmännen vara föredömen för det folk de valts att styra? frågade man sig uppbragt.

NU ÄR DET visserligen inte kriminellt att inte lämna in sin självdeklaration. Men visst är det klandervärt att inte solidariskt underlätta myndigheternas arbete. Visst är det också klandervärt att inte betala sina räkningar. Frågan är bara om dessa och andra klandervärda handlingar är skäl nog att låta ett partis kandidater schavottera som de värsta trippelmördare.

Hur man bedriver slagfärdig och saklig kritik mot detta miljöparti demonstrerades tydligt av Bengt Westerberg. Partiet kan inte på minsta vis få sina bundskap om social upprustning och industriell nedrustning att gå ihop. Att tackla miljöpartiet med "skandaler" är som att göra en ojust tackling mot en fotbollsspelare som sitter på reservbänken.

SKA VI DÅ inte begära att våra valda ombud är föredömen i alla avseenden? Förmodligen är den utopin oppnåelig och knappast ens önskvärd för den som vill se riksdagen befolkad av vanliga människor och inte anemiska partiprodukter. Det slags publicitet som förekommit inför detta val förrycker debatten från sakfrågor till struntfrågor. Det är naturligtvis ingen tillfällighet att struntsaker får stort utrymme i en tid när hela vårt politiska liv befinner sig i en kris. De visioner och den idealitet som tidigare präglade det politiska språket har ersatts av grå, nyttofixerad kortsynthet. Varför har till exempel moderaterna slutat att krävа systemskifte och var har partiet gjort av den kulturkonservatism som Carl Bildt bekände sig till i sitt installationstal? Varför har den socialdemokratiska partiledningen tappat alla visioner? Det är knappast konstigt att det slår lock för öronen på väljarna när det ekar ur kloakernas tomhet.

boklådan

Alla våra djur

MED FÄLTHANDBOKEN *Däggdjur, groddjur och kräldjur* (Norstedts – Färgserien, 396 s, ca 202:-) har *Kai Curry-Lindahl* lagt ännu en titel till sin väldiga verkförteckning. Boken, som avser Nordeuropas fauna, beskriver 141 arter; 113 däggdjur, 18 groddjur och 10 kräldjur, varav 63, 14 respektive 6 kan påträffas inom rikssvenska gränser. Det rör sig om en delvis nyskriven och reviderad variant av två tidigare publikationer – "Däggdjur i färg" och "Groddjur och kräldjur i färg". Färgillustrationerna är litet valhänta men duger för sitt syfte. Varje arts biologi, ekologi och etologi beskrivs korrekt och koncist.

Amfibierna, eller groddjuren, hade sin storhetstid för 230–310 miljoner år sedan i väldiga tropiska sumpmarker, där de antagligen förde ett helvetiskt oväsen under sin halvlyckade invasion av landmassan. I det kalla Sverige har de aldrig frodats och representerna följdriktigt av några patetiska promille från det globala groddutbudet. Reptiler, i form av ormar och ödlor, är till mångas glädje lika sparsamt företrädda men tycks klara sig bättre. För klockgrodan tycks det ha klämtat färdigt.

VÅRT DÄGGDJURSSPEKTRUM är något bredare. Ingen annan djurklass visar en sådan extrem variation i form och dimensioner. I föreliggande volym kan man i ex läsa om "mindre dvärgnäbbmus" (*Sorex minutissimus*) som fullvuxen väger 4 gram och varje dygn måste äta minst 4 gånger sin egen vikt. Från ett likartat urdäggdjur utvecklades inom ett tiotal miljoner år den 33 meter långa, 190 ton tunga blåvalen.

Till de glädjande och dramatiska förändringarna i vår fauna hör den explosionsartade utvecklingen av rådjurs- och älgstammen. Rådjuret som var praktiskt taget utrotat 1830 hade 1920 återvunnit sin tidigare utbredning. Sedan 40-talet har det med accelererad takt invaderat Nordsverige och nu nått Norrbotten och södra Lappland. Vi har Europas tätaste älgstam och även där har tillväxten varit så drastisk att avskjutningen kunnat öka från några tusen djur i början av 40-talet till 175 000 i början av 80-talet.

FÖR ÖVRIGT är det som vanligt i den samtida biosfären mest elände. Sälar, tumlare, uttrar, igelkottar och andra karaktärsdjur tycks snart vara ett minne blott. Den stora nationella naturvårdsskandalen är naturvårdsbehandlingen av björn, lo, järv och varg. Det svenska hatet mot rovdjuren har sitt främsta fäste dels hos en viss jägartyp med absurda vanföreställningar om deras inverkan på jaktviltets numerär, dels hos samerna, som i egenskap av sakrosankt minoritet fritt kan kräva ett garanterat rovdjursfritt och snöskoterlillvänjt Norrland. Kalabriska fåraherdar har tydligen bättre nerver, eftersom de utan större knotande samsas med en vargstam på 250 djur inom ett område som utgör en bråkdel av den svenska fjällvärlden.

Svante Folin

under strecket

HISTORIKERSTRIDEN – EFTER KRIGSTIDENS SLUT?

De olika tolkningarna av historikerstriden har alla något som talar för sig och man letar efter en beskrivning som är tillräckligt allmän för att låta dem vara delaspekter, heter det i denna avslutande artikel om tyskarnas "Historikerstreit". En forskare har ställt frågan om denna kontrovers markerar att efterkrigstiden är slut.

Av KAY GLANS

ENLIGT DEN socialdemokratiske historikern Eberhard Jäckel är Historikerstreit inte en vetenskaplig kontrovers, utan en politisk strid om vilken roll det nationalsocialistiska förflutna skall spela i Förbundsrepublikens offentlighet. Hittills har perioden inte förbleknat i medvetandet; diskussionen blir snarare mer intensiv allteftersom tiden går. Jäckel finner detta engagemang i det förgångna vara oundvikligt, men också av godo: en ständig erinran om NS-perioden skapar större förståelse för demokrati, frihet och mänskliga rättigheter. Men en del menar att fokuseringen på detta negativa förflutna hindrar dagens tyskar att utveckla en önskvärd patriotism.

En konservativ politiker som Franz Josef Strauss har hävdat att det är tid att träda ur tredje rikets skugga och åter bli en normal nation. Alfred Dregger, ordförande för CDU/CSU:s förbundsdagsgrupp, tillhör också dem som förfäktar ståndpunkten att man sysselsätter sig för mycket med denna tid. Fixeringen på tredje rikets 12 år gör att man inte kan upprätta en positiv relation till de 1 200 åren av tidigare tysk historia, anser Dregger. Detta leder till att dagens sällskte blir främmande för traditionella tyska värden som plikt- och ansvarskänsla och offervillighet, element som enligt honom är viktiga för nationens framtid. En mer sofisticerad plädering för att de reaktionsmönster som följt på NS-perioden bör omprövas finns hos politologen Hans-Peter Schwarz. Tyskarna har gått från maktberusning till maktförglömmelse, förklarar han, men du måste de känna sig fria att föra en ansvarsfull maktpolitik i Europa.

DET FINNS ÄVEN historiker som utvecklar liknande teman. Michael Stürmer tycker att hans samtida kännetecknas av "mycken modern historia och föga upprätt gång". Huruvida västtyskarna har böjda ryggar råder det delade meningar om, men så avser man också skilda ting med upprätt gång. För progressiva betyder det snarast att man frigör sig från traditionen. För konservativa däremot innebär det att man bejakar sin nation och tradition, och enligt opinionsundersökningar har västtyskarna jämfört med andra nationaliteter en klart negativ syn på sig själva. Eftersom traditionen diskrediterats, överförts uppfattningar i mindre grad mellan generationerna, vilket medför att Förbundsrepubliken är mycket mottaglig för nya värderingar, hävdar sociologen Renate Köcher. Denna öppenhet kan också te sig som instabilitet.

Trots nederlaget i världskriget har Förbundsrepubliken kunnat hävda sig mycket väl, i synnerhet ekonomiskt, och Christian Meier menar att det är en unik situation i historien, att ett land är belastat av sitt förflutna utan att det går illa för det. Hur skall man karaktärisera det förgångnas grepp om västtyskarna? Få talar i dag om kollektivskuld och det är svårt att hävda att barn och barnbarn är skyldiga till fäders dåd. Men eftersom man ofta ser NS-förbrytelserna som följden av en ännu existerande tysk karaktär, får även senare generationer del av en gärningsmansidentitet. Det är svårt att finna adekvata psykologiska och moraliska begrepp för denna situation, men Hagen Schulze har fog för påståendet att de nationalsocialistiska illdåden starkt påverkat flera generationers självmedvetande.

68-GENERATIONEN kunde delvis undkomma skulden i det förflutna genom att se sig som tillhöriga ett framtida samhälle. Eftersom vänsteranhängare förföljdes i tredje riket, kunde nya radikaler med viss rätt räkna sig till offren, inte till bödlarna. Behovet av att bli fri från den historiska skulden kan ha varit en viktig drivkraft bakom den särpräglade radikaliseringen i Förbundsrepubliken. Landet som helhet försökte skapa distans till det förflutna inte minst genom att satsa frenetiskt på ekonomiskt framåtskridande och modernisering. När utopin och det ekonomiska undret nu mist åtskilligt av sin lyskraft, reduceras dessa strategiers verkan.

Men det ekonomiska framåtskridandet var också en viktig orsak till uppslutningen bakom detta samhälle, och den situation som nu infunnit sig medför en legitimitetskris, menar vänsterkritiker. Därför försöker framför allt de konservativa att stärka medborgarnas lojalitet och sammanhållning via det historiska medvetandet. Det förflutna tänks fungera som gemensam grund, och en meningsupplevelse skall nu vinnas genom förnimmandet av ett historiskt sammanhang. Detta är den vitala kärnan i Habermas kritik, men diskussionen förgrovades genom insinuationerna om en konservativ sammansvärjning. En central gestalt i detta samspel mellan historia och politik är Michael Stürmer, som sparar ej vitriol mot sen ledarskribent och temporär rådgivare åt Kohls regering. Han har med patos varnat för att den svaga historiska kontinuiteten och den därmed sammanhängande identitetsproblematiken gör Förbundsrepubliken till ett instabilt samhälle.

Även andra historiker pekar på faran för en politisk instabilitet av detta slag. Thomas Nipperdey finner det i och för sig önskvärt att tyskarna har en klarare uppfattning om vad de är, så att de inte blir så trendkänsliga. Habermas hävdar att endast en "författningspatriotism" är möjlig för tyskarna, men Schulze menar att sådana abstrakta principer inte ensamma kan ligga till grund för en nationell identitet. Om det demokratiska samhället inte tillfredsställer mer emotionella aspekter uppstår manöverutrymme för en extrem nationalism. Den springande punkten här gäller emellertid historikerns roll. Att synen på det förflutna formar ett folks uppfattning om sig självt är klart, men kan en historiker försöka styra relationen till historien mot politiska mål utan att förlora sin vetenskapliga integritet?

ATT HISTORIKER påverkas av politiska förhållanden är ingen hemlighet, men att avsiktligt främja en identitetsbildning är de flesta främmande för. Ett undantag skulle kunna vara Michael Stürmer. Han bestrider visserligen att han vill ge historikern en identitetsstiftande funktion, men när han så emfatiskt beklagar de politiska konsekvenserna av att landets medborgare har så olika bilder av det förflutna, smälter han samman vetenskapsmannens och politikerns roll på ett sätt som är särbart för kritik. När Stürmer skriver att "den vinner framtiden som fyller minnet, som präglar begreppen och tyder det förgångna", så är det delvis ett sakförhållande han konstaterar. Men det har också tolkats som ett konservativt program för en kamp om det historiska medvetandet.

Historisk medvetenhet kan förvisso ge en djupdimension och vara motvikt till den starka föränderligheten i den moderna kulturen. Men ett sådant perspektiv bakåt har inget självklart politiskt förtecken. Vänstern har under senare år åberopat sig på äldre samhällsformer för att rikta kritik mot det moderna samhället. Den som väntar sig att historisk medvetenhet skall stärka den sociala integrationen begår för mycket av historien, som Martin Broszat påpekat. Det moderna kritiska tänkandet tillåter ingen enhetlig och fast bild av det förflutna. Om man vill etablera en uppfattning om det förgångna som stärker sammanhållning och lojalitet, måste man förnumma en mentalitet som är förmodern och knappast förenlig med vetenskaplighet. Som Nipperdey säger: Om historikern tjänar sådana politiska syften, blir sanningen sekundär.

Det nationalsocialistiska förflutna har inte förbleknat i tyskarnas medvetande.

DESSA KOMPLIKATIONER när det gäller att stödja sig på det förflutna är i stor utsträckning allmänna, men villkoren blir naturligtvis speciella för tyskarnas del på grund av NS-perioden. Även om tidigare antaganden om starka samband mellan tysk tradition och nationalsocialismen modifierats, kvarstår det faktum att traditionella eliter i stor utsträckning gick regimens ärenden, ofta till och med utan att dela dess världsåskådning. Dreggers lovtal till de traditionella tyska värdena förutsätter att man tränger bort detta. Men en mobilisering av historien alstrar också en inre konflikt för konservativa. Att väcka politiskt verksamma traditionsrelaterade känslor fordrar ett åsidosättande av det kritiska tänkandet, och de intellektuella konservativa torde uppleva en stark ambivalens inför att sätta i gång en sådan process.

Om sådana förmoderna, irrationella attityder blev gångbara skulle högerextremismen få en starkare argumentationsbas så att säga inne i konservatismen och de konservativa är mer måna om en avgränsning åt höger än vad polemiken mot dem ofta låter förstå.

Att vinna enighet och legitimitet genom det historiska medvetandet är alltså ett projekt med stora yttre och inre svårigheter. Historikerstreit har också visat att ingen "normalisering" av förhållandet till det förgångna i dag är möjlig: NS-perioden har behållit sin starka ställning i den offentliga diskussionen. I det progressiva lägret tycker man sig ha avgått med segern i kontroversen. Man har varit mest manstark och lyckats mobilisera den allmänna opinionen för sina ståndpunkter. Dispyten har sannolikt också direkt påverkat det politiska agerandet. De försök som gjorts från tysk sida under 80-talet att skapa ett förhållande till Israel som inte styrs så mycket av det förgångna har för tillfället övergetts, och den tyskjudiske historikern Michael Wolffsohn menar att det hänger samman med Historikerstreit. Wolfgang J Mommsen säger i dag att en del av de farhågor som drev de progressiva 1986 inte blev verklighet. Grundproblematiken finns kvar, men väljarna belönade inte den konservativa linjen så som man fruktat och högertrenden tycks ha avtagit något. Om man ser till den allmänna hegemonikampen är vänsterns övertag inte lika tydligt. Wehler m fl hävdar t ex att de konservativa bedriver en målmedveten personalpolitik, och försöker ta makten genom att kontrollera viktiga poster i institutioner.

MEN EFFEKTERNA av och inebörden i denna sammansatta kontrovers kan naturligtvis inte fastställas på något enkelt sätt, utan ter sig olika beroende på perspektivet. Hans Mommsen befarar att en avgränsning mot idégods från den yttersta högern har börjat eroderas. Nipperdey fruktar trärtom att det i fortsättningen kommer att bli svårt att ha avvikande och egendomliga uppfattningar. Risken finns ju att man som Nolte inte bara blir korrigerad utan också fördömd. Wolfgang J Mommsen pekar som allmän konsekvens på följande: det politiska spektrat i Förbundsrepubliken har varit förkortat på så sätt att det saknats såväl riktiga kommunister som extremt konservativa. Spektrat vidgas nu åt höger, men det är inte nödvändigtvis ett kristecken, menar Mommsen, även om han efterlyser en motsvarande utvidgning åt vänster. Den unge forskaren Rainer Zitelmann sätter in Historikerstreit i ett större sammanhang genom att se den som födslovåndorna för en historiseringa.

De olika tolkningarna har alla något som talar för sig och man letar efter en beskrivning som är tillräckligt allmän för att låta dem vara delaspekter. Christian Meier har ställt den trevande frågan om Historikerstreit markerar att efterkrigstiden är slut. En sådan infallsvinkel fäster blicken på den tidsfaktor som onekligen kommer att göra sig gällande i förhållande till NS-perioden.

Hur kommer tidens gång att verka? Sannolikheten för att tyskarna mer handfast skall skjuta undan det förflutna synes rätt liten. Möjligheten att tränga bort denna period som man gjorde på 50-talet har starkt begränsats av den enorma historiska uppgrävningen, som kartlagt snart sagt varje aspekt av tredje riket. En så väl dokumenterad period kan inte så lätt "glömmas". Som den hittillsvarande utvecklingen visat har efterkommande generationer diskuterat det förgångna med allt större öppenhet, mycket beroende på att de inte själva var involverade. Kanske kommer denna kombination av öppenhet och distans att bli ett viktigt mönster också i fortsättningen.

PSYKOANALYTIKERN Michael Ermann, som tillhör den unga generation som varit med om att bryta tabuiseringen kring psykoanalytikers förehavanden i tredje riket, säger att man måste skilja mellan tidigare former av bortträngning och den känsla av att NS-perioden är avlägsen i tiden, som börjar bli märkbar hos dem som växer upp nu. Dessa unga har i betydande utsträckning gjort sig fria från den auktoritära traditionen, menar Ermann, och kan knappast som äldre generationer anklagas för att inte vilja göra upp med komprometterade ideal. Men upplevelsen av tidsavstånd kan skapa en viss distansering. Det är säkert en av de svåraste kommande avvägningsfrågorna att å ena sidan bekämpa bortträngning eller restaurering av det förflutna, och å andra sidan ge känslan av att tredje riket rycker bort i tiden ett legitimt utrymme.

Kay Glans

Kay Glans är författare och kritiker. Tidigare artiklar: 29/6, 3/7, 11/7, 27/7, 13/8 och 25/8.

SvD 88.09.19